
4

Mogelijk "klimaatakkoord" voor de luchtvaart

Aan de orde is het **VSO Mogelijk "klimaatakkoord" voor de luchtvaart (31936, nr. 465)**.

De voorzitter:

Een hartelijk woord van welkom aan de minister. Wij hebben zes sprekers van de zijde van de Kamer. De eerste die het woord tot ons gaat richten is mevrouw Kröger van de fractie van GroenLinks. Het woord is aan haar.

Mevrouw **Kröger** (GroenLinks):
Voorzitter, goedemorgen.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat de internationale maatregelen onder CORSIA onvoldoende zijn om de benodigde CO₂-reductie te realiseren;

overwegende dat het voor het Nederlandse luchtvaartbeleid cruciaal is om de (volledige) CO₂-uitstoot van luchtvaart goed in beeld te hebben, inclusief de internationale component;

constaterende dat in de huidige milieueffectrapportagesystematiek de CO₂-uitstoot slechts zeer beperkt wordt meegenomen;

verzoekt de regering om alle broeikasgasemissies van het luchtverkeer in, van en naar Nederland op jaarlijkse basis te rapporteren;

verzoekt de regering tevens om voordat er besluiten genomen worden waarbij er sprake is van een groei van de luchtvaart de volledige klimaatimpact hiervan in kaart te brengen en te rapporteren,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door de leden Kröger, Laçin en Van Raan. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 466 (31936).

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat CORSIA van grote invloed is op de ontwikkeling van de klimaatimpact van de luchtvaart;

verzoekt de regering om de Kamer regelmatig, gedetailleerd en tijdig op de hoogte te houden van alle relevante vooreringen in het proces, de inhoud van de afspraken, de Nederlandse en Europese inzet en de uitkomsten en besluiten,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door de leden Kröger, Laçin, Van Raan en Paternotte. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 467 (31936).

U zei "Paternot", maar het is "Paternotte". Alles waar "te" voor staat, deugt niet, maar waar het achter staat weer wel.

Mevrouw **Kröger** (GroenLinks):

Ja, excuus. Ik bedoel "PaternotTE".

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat niet-duurzame biobrandstoffen grote negatieve gevolgen kunnen hebben voor mens, milieu en het klimaat;

overwegende dat een klimaat-integer CORSIA-akkoord niet kan zonder strenge duurzaamheidscriteria, maar dat nu al glashelder is dat de uiteindelijke criteria voor biobrandstoffen ontoereikend zullen zijn;

verzoekt de regering om bij een eventuele implementatie van CORSIA vast te blijven houden aan de Europese duurzaamheidseisen voor biobrandstoffen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door de leden Kröger en Paternotte. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 468 (31936).

Mevrouw **Kröger** (GroenLinks):

Dan wou ik de laatste tien seconden gebruiken om aan te geven dat dit VSO en de stemmingen van vanmiddag er echt zijn omdat wij als GroenLinksfractie dichter betrokken willen zijn bij dit hele proces rond CORSIA, en omdat wij het jammer vinden dat de inzet al op 8 maart naar Montreal was gestuurd zonder dat de Kamer daar eigenlijk bij betrokken is geweest.

De voorzitter:

Dan is nu het woord aan de heer Remco Dijkstra van de fractie van de VVD.

De heer Remco Dijkstra (VVD):

Voorzitter, goedemorgen. De luchtvaart heeft uitstoot. Die uitstoot zit niet in het Parijse klimaatakkoord. Daar kunnen we van alles van vinden, maar dat is een feit. Feit is ook dat de luchtvaart verdubbelt in de komende vijftien jaar. Waarom? Omdat mensen graag willen vliegen. Is het niet hier, dan is het wel in India, in China en elders. Dat pleit voor een mondiale aanpak, juist via ICAO, juist via CORSIA. Dat zijn afkortingen voor internationale instituten die die uitstoot verminderen. Er zijn ook goede doelen. Het eerste doel dat er al is, is bijvoorbeeld een jaarlijkse reductie van 1,5% in het kader van de brandstofefficiëntie. Dat is best fors. Een tweede doel is om alle CO₂-emissies in de luchtvaart koolstofneutraal te doen. Een neutrale groei dus. Dat zijn mooie doelen. De scheepvaart kreeg die doelen afgelopen weekend mooi in de krant, maar het is ook zaak dat we dit soort doelen, die in mondiaal verband worden bereikt, ook in de luchtvaart met elkaar gaan vieren. Daar kun je van alles van vinden. Je kunt zeggen dat het te weinig is, maar het is er wel en het is ook een feit.

Ik heb één motie.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat het regeerakkoord spreekt van mogelijke klimaatwinst op korte termijn in de luchtvaart door meer gebruik van biokerosine en dat biokerosine op korte termijn de beste kans op verduurzaming is in de luchtvaart;

overwegende dat biokerosine op dit moment veel duurder is dan fossiele brandstof en dat opschaling van gebruik een belangrijke stap voorwaarts is om tot goedkopere biokerosine te komen;

verzoekt de regering om bij Europese gesprekken over belastingen op luchtvaart internationaal én nationaal de inzet van biokerosine voor de luchtvaart te stimuleren, met nadrukkelijke aandacht voor de kansen voor het opschalen van het gebruik van biokerosine, en de mogelijkheden daartoe in kaart te brengen met betrokkenheid van de Nederlandse luchtvaartsector, en hierover de Kamer dit jaar te rapporteren,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door het lid Remco Dijkstra. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 469 (31936).

Dank u wel. Dan de heer Paternotte van D66.

De heer Paternotte (D66):

Voorzitter, goedemorgen. Ik heb een drietal moties.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat per 2019 het Carbon Offsetting and Reduction Scheme for International Aviation (CORSIA) van start gaat op basis van de conceptuitvoeringsregels;

constaterende dat in de Europese Unie al vijf jaar een emissierechtensysteem voor de luchtvaart van kracht is;

verzoekt de regering als standpunt in te nemen voor de gesprekken en onderhandelingen over (de toekomst van) het EU ETS dat de invoering van CORSIA op geen enkel vlak een verzwakking mag betekenen ten opzichte van (elementen van) het Europese emissiereductiesysteem, en het op die vlakken het EU ETS niet mag vervangen totdat het ambitieniveau is verhoogd en er vergelijkbare kwaliteitswaarborgen van toepassing zijn,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door de leden Paternotte en Kröger. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 470 (31936).

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat in 2016 zich als eerste rijksoverheidsinstantie aan het Corporate Biofuel Programme, waarmee het ministerie de CO₂-emissies van zijn vliegvlucht met ongeveer 50% vermindert;

overwegende dat het van belang is dat, naast de commerciële partners van het programma, de rijksoverheid zelf het goede voorbeeld geeft door een deel van hun vliegvlucht te laten uitvoeren met duurzame biobrandstof;

verzoekt de regering er zorg voor te dragen dat ook de overige ministeries gaan participeren in het Corporate Biofuel Programme, om zo het gebruik van en onderzoek naar duurzame biobrandstof als transitiebrandstof voor de luchtvaart verder te stimuleren,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door het lid Paternotte. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 471 (31936).

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat de handhaving van de afspraken binnen het nieuwe Carbon Offsetting and Reduction Scheme for International Aviation (CORSIA) van de International Civil Aviation Organization (ICAO) uiteindelijk neerkomt op de bereidwilligheid van lidstaten om niet-naleving van andere lidstaten aan te kaarten en af te dwingen;

overwegende dat het op dit moment nog onduidelijk is of dit daadwerkelijk zal gebeuren, aangezien er geen sprake is van automatisme en er mogelijk andere (politieke) belangen een rol zullen spelen;

verzoekt de regering om zich na inwerkingtreding van CORSIA, in het geval dat een andere ICAO-lidstaat aantoonbaar (delen van) de afspraken niet nakomt, zich niet terughoudend op te stellen in het aankaarten daarvan in de council, de raad, van ICAO, opdat de raad adequaat kan optreden,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door de leden Paternotte en Kröger. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 472 (31936).

De heer **Paternotte** (D66):

Ik zie dat ik min twee seconden heb. Ik vertrek dus van het spreekgestoelte.

De voorzitter:

Dat onthouden wij nog wel even.

Dan de heer Van Raan van de fractie van de Partij voor de Dieren.

De heer **Van Raan** (PvdD):

Voorzitter, dank u wel. Ik heb twee moties.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat Nederland zich inzet om verbeteringen aan te brengen in CORSIA, zoals het aanpassen van de doelstelling in het licht van de klimaatafspraken van Parijs, indien nodig;

verzoekt de regering duidelijke voorwaarden te formuleren met betrekking tot het nastreven van de beoogde verbeterpunten, waaronder een concreet tijdpad en alternatieve maatregelen die in werking treden als de CORSIA-afspraken niet of onvoldoende effect lijken te gaan hebben en de Kamer hierover te informeren,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door de leden Van Raan, Kröger en Laçin. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 473 (31936).

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat CORSIA CO₂-reductie beoogt te realiseren louter door compensatie, waaronder het opkopen van emissierechten van andere sectoren;

verzoekt de regering zich binnen de verschillende internationale overlegorganen in te zetten voor bindende CO₂-reductiedoelen binnen de luchtvaartsector zelf,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door de leden Van Raan, Kröger en Laçin. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 474 (31936).

De heer **Van Raan** (PvdD):

Tot besluit, wij hebben ons erover verbaasd dat de aanbevelingen van de regering kennelijk al op 8 maart verzonden zijn. We vragen ons af waarom we daar niet over zijn geïnformeerd.

Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter:

Dank u wel. De laatste spreker van de zijde van de Kamer is de heer Laçin vande fractie van de SP.

De heer **Laçin** (SP):

Dank u wel, voorzitter. Ik dank de minister en de ambtenaren voor de snelle en uitgebreide beantwoording in het schriftelijke overleg. Ik heb aansluitend daarop één motie.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat innovatie in de luchtvaart essentieel is voor de CO₂-reductie van de sector;

overwegende dat innovatie op dit moment achterblijft, waardoor de behaalde reductie niet opweegt tegen de mondiale groei van de luchtvaart;

verzoekt de regering om scenario's uit te werken hoe de toekomst van de luchtvaart eruit moet zien als voldoende CO₂-reductie op korte termijn onhaalbaar is,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door de leden Laçin, Van Raan en Kröger. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 475 (31936).

De heer Laçin (SP):

Ik sluit me ook graag aan bij mevrouw Kröger en de heer Van Raan in die zin dat we nauw betrokken willen zijn bij dit proces omdat het grote gevolgen heeft voor het klimaat en de toekomst van de luchtvaart. Dus dan is dat ook gezegd.

De voorzitter:

Dat is bij dezen gezegd. Kan de minister meteen al de moties becommentariëren? De minister vraagt enige tijd. Ik schors voor tien minuten.

De vergadering wordt van 10.27 uur tot 10.37 uur geschorst.

De voorzitter:

Het woord is straks aan de minister, maar eerst geef ik het woord aan mevrouw Kröger, want zij gaat haar motie op stuk nr. 468 wijzigen. Dat kan bij de interruptiemicrofoon. O, u gaat al naar de kathedr. Gaat uw gang.

Mevrouw Kröger (GroenLinks):

Dank u wel, voorzitter. En excuses voor de verwarring. Ik heb een gewijzigde motie.

De voorzitter:

De motie-Kröger/Paternotte (31936, nr. 468) is in die zin gewijzigd dat zij thans luidt:

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat niet-duurzame biobrandstoffen grote negatieve gevolgen kunnen hebben voor mens, milieu en het klimaat;

overwegende dat een klimaat-integer CORSIA-akkoord niet kan zonder strenge duurzaamheidscriteria en goede handhaving;

verzoekt de regering om bij de EU-implementatie van CORSIA vast te blijven houden aan de Europese duurzaamheidseisen voor biobrandstoffen (RED) en zich ervoor in te zetten dat dit wereldwijd de minimumstandaard wordt,

en gaat over tot de orde van de dag.

Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 476, was nr. 468 (31936).

We gaan nu luisteren naar de minister. Het woord is aan haar.

Minister Van Nieuwenhuizen-Wijbenga:

Dank u wel, voorzitter. Allereerst ga ik nog even in op de enige vraag die is gesteld, of eigenlijk de opmerking die door meerdere fracties is gemaakt, ten aanzien van de Nederlandse inzet per 8 maart. Waarom is daar niet apart over gerapporteerd? Dat is omdat het gewoon een technische uitwerking was van het standpunt dat ook al langer met de Kamer is gedeeld, al vanaf 2016, en dit gewoon de bestaande lijn was. We hebben niet echt aanleiding gezien om die iedere keer te bevestigen. Maar als u er in het vervolg behoefte aan hebt om daar dichterbij te zitten, zoals ik bij meerdere leden proef, dan is het geen enkel probleem om er wel over te rapporteren. Maar het is gewoon een bestendige lijn van inzet geweest.

Voorzitter, ik kom op de moties, want er waren geen andere vragen. In de motie op stuk nr. 466 wordt de regering verzocht om over alle broeikasgasemissies van het luchtverkeer van en naar Nederland op jaarlijkse basis te rapporteren. Er staat dat in de milieueffectrapportagesystematiek de CO₂-uitstoot slechts zeer beperkt wordt meegenomen. Die motie ontraad ik, want we delen niet de opvatting dat het onvoldoende in de milieueffectrapportage wordt meegenomen. Bovendien rapporteert het CBS jaarlijks al over de broeikasgasemissies van het luchtverkeer van en naar Nederland.

De voorzitter:

Mevrouw Kröger, kort, puntig, één vraag. Alleen de eerste indiener van de motie mag een vraag stellen.

Mevrouw Kröger (GroenLinks):

De milieueffectrapportage neemt CO₂-emissies mee tot 900 meter. De overige emissies worden dus niet meegenomen. Ik hoor de minister zeggen dat het CBS al rapporteert. Ik zou heel graag van de minister een brief ontvangen, voor het debat over de luchtvaart dat we hier zullen voeren, waarin duidelijk wordt geschetst op welke manieren op dit

moment al wordt gerapporteerd over de CO₂-emissies van alle luchtvaart van en naar Nederland en hoe ze worden gemonitord.

Minister Van Nieuwenhuizen-Wijbenga:

Ik kan me voorstellen dat mevrouw Kröger dat interessant vindt. Ik ga dus kijken wat we daarover kunnen aangeven in de brief die naar u toe komt in de voorbereiding van het algemeen overleg of het debat — het loopt nog een beetje door elkaar, geloof ik — over de luchtvaart.

Dan kom ik bij de motie-Kroger c.s. op stuk nr. 467. Daarin wordt de regering verzocht om de Kamer regelmatig gedetailleerd en tijdig op de hoogte te houden van alle relevante vorderingen in het proces, de inhoud van de afspraken, de Nederlandse en de Europese inzet, de uitkomsten en de besluiten. Het is natuurlijk staand beleid om u zo veel mogelijk overal goed en tijdig over te informeren. Het venijn zit 'm een beetje in het woord "gedetailleerd". Dat kun je zo ver oprekken als je wilt. Als ik u goed versta, ga ik echt mijn best doen om alles wat relevant is aan uw Kamer toe te sturen, en gaat u niet naderhand zeggen: ja, maar het is niet gedetailleerd genoeg, want bijlage zus of zo had er ook nog bij moeten. Als we elkaar zo kunnen verstaan, kan ik de motie overnemen of het oordeel aan de Kamer laten. Maar dat is eigenlijk ook de intentie, dus ik zou de motie gewoon willen overnemen als ik haar zo mag opvatten.

De voorzitter:

Waarvan akte. Nu de volgende motie. Nee, de heer Van Aalst heeft een interruptie.

De heer Van Aalst (PVV):

Bij elk plenaire debat komen we in dezelfde discussie terecht of een motie overbodig is. Als een motie overbodig is, omdat de minister iets al doet, wordt die motie gewoon ontraden.

De voorzitter:

Het is aan de minister om een oordeel te geven.

Minister Van Nieuwenhuizen-Wijbenga:

Ik zou de motie willen overnemen, omdat ik het gevoel van urgentie bij de Kamer om hierover goed geïnformeerd te zijn, wel deel. Als we het dus eens kunnen zijn over de interpretatie van het woordje "gedetailleerd" — u laat mij niet alles tot zes cijfers achter de komma rapporteren — denk ik dat ik bij dit oordeel kan blijven, voorzitter. Als mevrouw Kröger het goed vindt dat ik de motie overneem ...

De voorzitter:

Ja, ze knikt, dus dat is bij dezen een feit. Dan vraag ik nu aan de Kamer of er bezwaar tegen bestaat. Ja, er bestaat bezwaar tegen overneming van de motie, zie ik. Dan komt zij gewoon in stemming.

Minister Van Nieuwenhuizen-Wijbenga:

Prima, dan wordt het dus oordeel Kamer.

Dan kom ik bij de gewijzigde motie-Kröger/Paternotte op stuk nr. 476. Ik ben blij dat die gewijzigd is, want de oorspronkelijke variant had ik niet kunnen steunen. Daar stonden toch een paar dingen in waar ik niet mee kon leven. Maar in het kader van de snelheid van dit debat vind ik het een heel goed streven om ons ervoor in te zetten dat de Europese duurzaamheidseisen de minimumstandaard worden. Daar kan ik bij aansluiten, en ik kan het oordeel over de motie aan de Kamer laten.

Dan gaan we naar de motie-Remco Dijkstra op stuk nr. 469. Die kan ik ook aan het oordeel van de Kamer laten. Ik vind het een heel goede inzet om ook Europees meer aandacht te besteden aan biokerosine en te bekijken wat er mogelijk is. Ik laat het oordeel dus aan de Kamer.

De motie-Paternotte/Kröger op stuk nr. 470 verzoekt de regering "als standpunt in te nemen voor de gesprekken en onderhandelingen over (de toekomst van) het EU ETS dat de invoering van CORSIA op geen enkel vlak een verzwakking mag betekenen ..." en dan komt er nog een hele lange tekst, maar dan duurt het wel erg lang. Ik zou eigenlijk aan de heer Paternotte willen vragen of hij deze motie wil aanhouden, want ik vind die een beetje prematuur. Het standpunt ten aanzien van het nieuwe EU ETS is pas in 2019/2020 aan de orde, want dan beginnen ook de gesprekken in relatie tot Parijs. Dat lijkt me ook het moment om daarover afspraken te maken met u. Het verzoek is dus om de motie aan te houden.

De voorzitter:

Ja, maar dat verzoek wordt dus niet gehonoreerd, stel ik vast.

Minister Van Nieuwenhuizen-Wijbenga:

Ik weet het niet.

De voorzitter:

Dus ik verzoek de minister om een recensie van de motie te geven.

Minister Van Nieuwenhuizen-Wijbenga:

Omdat ik de motie prematuur vind, zou ik zeggen: ontraden. En als de heer Paternotte bereid is tot aanhouden, mag dat ook.

De heer Paternotte (D66):

Ik zou dan graag nog een vraag willen stellen aan de minister. Kan zij zich voorstellen dat de gesprekken en onderhandelingen over CORSIA leiden tot een verzwakking van het EU ETS-systeem?

Minister Van Nieuwenhuizen-Wijbenga:

Het is maar net hoe je het opvat: EU ETS zoals het nu functioneert of hoe het er straks uitziet? Ik ben het met u eens dat het ten aanzien van de doelstellingen geen verzwakking moet opleveren, maar het dictum van de motie

gaat natuurlijk nog verder, met "niet mag vervangen" en "vergelijkbare kwaliteitsborgers". Er kunnen ook nog allerlei dingen wijzigen in de systematiek. Daarom vind ik het op dit moment gewoon niet nodig om me hieraan te conformeren.

De voorzitter:

Helder. Dan is de motie ontraden. Dan de volgende motie.

Minister Van Nieuwenhuizen-Wijbenga:

Dat is de motie op stuk nr. 471, ook van de heer Paternotte. Hij verzoekt de regering ervoor te zorgen dat ook de overige ministeries gaan participeren in het Corporate Biofuel Programme, om zo het gebruik van duurzame biobrandstof verder te stimuleren. Dat is een heel goed idee. Daar kan ik van harte oordeel Kamer op geven.

De motie op stuk nr. 472 is ook van de heer Paternotte en van mevrouw Kröger. Zij verzoeken de regering zich na inwerkingtreding van CORSIA, in het geval dat een andere ICAO-lidstaat aantoonbaar (delen van) de afspraken niet nakomt, niet terughoudend op te stellen. Daar geef ik ook van harte oordeel Kamer op. Nou staan wij als Nederlanders in Europees en internationaal verband niet erg bekend om onze terughoudendheid — eerder vindt men ons nogal lomp — maar ik zal dat ook in dit verband graag doen als u dat wilt.

De motie op stuk nr. 473 is van de heer Van Raan en is medeondertekend door mevrouw Kröger en de heer Laçin. Die verzoekt de regering om duidelijke voorwaarden te formuleren met betrekking tot het nastreven van de beoogde verbeterpunten als de CORSIA-afspraken niet of onvoldoende effect lijken te gaan hebben. Dat vind ik prematuur. Ik heb er alle vertrouwen in dat dit wel goed gaat werken. Daarom wil ik deze motie ontraden. Ik wil niet vooruitlopen op hoe het allemaal gaat werken. Daar hebben we nog tijd genoeg voor.

De motie op stuk nr. 474 is ook van de heer Van Raan. Hij verzoekt de regering zich binnen de verschillende internationale overlegorganen in te zetten voor bindende CO₂-reductiedoelen binnen de luchtvaartsector zelf. Het oordeel overbodig kan ik een motie niet meer geven, maar het EU ETS is er al binnen Europa. Ook binnen ICAO begint bij CORSIA de carbon-neutral growth. Daar staan ook bindende doelstellingen in. Deze motie wil ik dus ontraden.

De voorzitter:

Meneer Van Raan, kort en puntig.

De heer Van Raan (PvdD):

Dat gaat over de mogelijkheid om de reductiedoelstellingen buiten de sector te halen. De motie gaat juist over de doelstellingen binnen de sector. We zijn het eens over het eerste deel, maar niet over het tweede deel.

Minister Van Nieuwenhuizen-Wijbenga:

Ik blijf er toch bij om de motie te ontraden. Het gaat om het totaalresultaat, niet om wat er specifiek binnen en buiten gebeurt. Voor het totaal zijn er bindende doelen. We hebben

ervoor gekozen om dit via een marktbenadering te doen, omdat we geen optie zien om het binnen de luchtvaart zelf op korte termijn voor elkaar te krijgen. Dat is een beetje naar analogie van wat Frits Bolkestein vroeger zei: anders eindigen we met Nederland en Europa armer en de wereld warmer. Dat is niet waar wij op uit zijn.

Dan kom ik bij de laatste motie, die op stuk nr. 475 van de heer Laçin, medeondertekend door de heer Van Raan en mevrouw Kröger. Daarin wordt de regering verzocht om scenario's uit te werken voor hoe de toekomst van de luchtvaart eruit moet zien als voldoende CO₂-reductie op korte termijn onhaalbaar is. Deze motie wil ik ook ontraden, want ik wil niet vooruit gaan lopen op een mislukking van het CORSIA-systeem. Ik heb goede hoop dat we hier wel resultaten mee gaan halen.

De voorzitter:

Eén vraag van de heer Laçin.

De heer Laçin (SP):

Er zijn verschillende berichten geweest waaruit blijkt dat de innovatie achterblijft op de groei van de luchtvaart. Daarom willen wij vooruitlopend op 2020, wanneer het systeem gaat lopen, weten wat we kunnen doen als we de CO₂-reductiedoelen niet gaan halen. Vandaar het verzoek om scenario's uit te werken.

Minister Van Nieuwenhuizen-Wijbenga:

Dan vind ik het nog steeds prematuur, want ook ten aanzien van het EU ETS en de vraag hoe we dat systeem Parijsproof maken, gaat de discussie in 2019/2020 lopen. Dat heb ik net in reactie op een andere motie ook aangegeven. Dan is het moment om te bekijken of we hier actie op moeten ondernemen.

Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter:

Dank u wel. Fijn dat u bij ons aanwezig was vandaag.

De beraadslaging wordt gesloten.

De voorzitter:

Staat mevrouw Kröger er nog steeds op dat we vandaag gaan stemmen over de ingediende moties? Ja? Dan gaan we dat doen na de middagpauze.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.